

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1980/81:21

om anslag till folkpensioner m. m. (prop. 1980/81:100)

Utskottet behandlar i detta betänkande de i proposition 1980/81:100, bilaga 8 (socialdepartementet) under litt. B. Allmän försäkring m. m. upptagna anslagen B 5. Folkpensioner, B 6. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension och B 7. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar, jämte motioner.

1. Folkpensioner. Regeringen har under punkt B 5 (s. 55–59) föreslagit riksdagen att

1. antaga ett inom socialdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,

2. till Folkpensioner för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 34 630 000 000 kr.

I propositionen läggs fram förslag om vissa höjningar av ersättningsnivån för handikappersättning, barnpension och barntillägg från folkpensioneringen för att kompensera effekterna av de nya beräkningsgrunderna för ändring av basbeloppet.

Det i propositionen intagna författningsförslaget är följande.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 6 § samt 9 kap. 1 och 3 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

6 §

Barnpension utgör för år räknat *tjugufem* procent av basbeloppet. Barnpension skall dock alltid utgå med sådant belopp att pensionen, i förening med pensionsförmåner, som enligt bestämmelserna i andra stycket *skola* beaktas, utgör

1. för barn, vars båda föräldrar

Barnpension utgör för år räknat *tjugosex* procent av basbeloppet. Barnpension skall dock alltid utgå med sådant belopp att pensionen, i förening med pensionsförmåner, som enligt bestämmelserna i andra stycket *skall* beaktas, utgör

1. för barn, vars båda föräldrar

¹ Lagen omtryckt 1977:630.

Nuvarande lydelse

avlidit, *trettio* procent av basbeloppet efter envar av föräldrarna,

2. för barn, som samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964: 143) om bidragsförskott, *trettio* procent av basbeloppet samt

3. för barn, som i annat fall uppbär barnpension efter en av föräldrarna, *fjrtio* procent av basbeloppet.

Vid tillämpning av bestämmelserna i föregående stycke beaktas barnet tillkommande tilläggspension i form av barnpension samt, i fall som avses i punkt 3, folkpension i form av änkepension, vilken utgår till kvinna som är moder till barnet eller varit gift med barnets fader eller har eller har haft barn med denne, under förutsättning att barnet och kvinnan stadigvarande sammanbo. Äro flera barn berättigade till barnpension fördelas vid avräkning änkepensionen lika mellan barnen.

Föreslagen lydelse

avlidit, *trettioen* procent av basbeloppet efter envar av föräldrarna,

2. för barn, som samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964: 143) om bidragsförskott, *trettioen* procent av basbeloppet samt

3. för barn, som i annat fall uppbär barnpension efter en av föräldrarna, *fjrtioen* procent av basbeloppet.

9 kap.

1 §

Barn tillägg utgår för varje barn under sexton år till försäkrad förälder som åtnjuter ålderspension eller förtidspension. Har en av föräldrarna avlidit, äger även pensionsberättigad make till den efterlevande föräldern rätt till barntillägg, om den efterlevande har vårdnaden om den avlidnes barn under sexton år. Barntillägg utgives ej till ålderspension, som den försäkrade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller sextiofem år, eller till pension som tillkommer någon som enligt bindande avtal åtagit sig att till barnets underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Barntillägg till hel ålderspension eller hel förtidspension utgör för år räknat *tjugufem* procent eller, om barnet är berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 §, tio procent av basbeloppet. Utgår halv ålderspension eller utgår två tredjedelar av hel förtidspension eller halv förtidspension, utgör barntillägget motsvarande andel av barntillägg till hel pension.

Barntillägg till hel ålderspension eller hel förtidspension utgör för år räknat *tjugosex* procent eller, om barnet är berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 §, tio procent av basbeloppet. Utgår halv ålderspension eller utgår två tredjedelar av hel förtidspension eller halv förtidspension, utgör barntillägget motsvarande andel av barntillägg till hel pension.

Åtnjuter den försäkrade tilläggspension enligt denna lag, minskas honom tillkommande barntillägg med hälften av tilläggspensionen i den mån denna för år räknat överstiger halva basbeloppet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §²

Alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek utgör handikappersättning för år räknat *sextio*, *fyrtiofem* eller *trettio* procent av basbeloppet.

Handikappersättning kan begränsas till viss tid. Behovet av handikappersättning skall omprövas i samband med beslut om förtidspension och då den försäkrade tillerkännes ålderspension enligt denna lag.

Handikappersättning till försäkrad som är blind utgör för tid före den månad, då hel ålderspension eller hel förtidspension enligt denna lag börjar utgå, för år räknat *sextio* procent av basbeloppet. För tid där efter utgör ersättningen *trettio* procent av basbeloppet om ej stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Handikappersättning till försäkrad som är döv eller gravt hörselskadad utgör *trettio* procent av basbeloppet om ej stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek utgör handikappersättning för år räknat *sextioen*, *fyrtiosex* eller *trettioen* procent av basbeloppet.

Handikappersättning till försäkrad som är blind utgör för tid före den månad, då hel ålderspension eller hel förtidspension enligt denna lag börjar utgå, för år räknat *sextioen* procent av basbeloppet. För tid där efter utgör ersättningen *trettioen* procent av basbeloppet om ej stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Handikappersättning till försäkrad som är döv eller gravt hörselskadad utgör *trettioen* procent av basbeloppet om ej stödbehovet ger anledning till högre ersättning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

Motionerna

I motion 1980/81:247 av Bengt Kindbom (c) och Tage Sundkvist (c) hemställs att riksdagen begär att regeringen snarast framlägger förslag till ändring av lagen om pensionstillskott innebärande att vid beviljande av pensionstillskott till ålderspensionen skall bortses från makes undantagande från ATP.

I motion 1980/81:297 av Sven Aspling m. fl. (s) hemställs

1. att riksdagen beslutar att basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring från den 1 juli 1981 skall, i enlighet med vad som anförts i motionen, beräknas enligt de grunder som gällde den 31 december 1980.

2. att riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 1980/81:100 bil. 8.1 om ändring i lagen om allmän försäkring.

² Senaste lydelse 1978:216.

3. att riksdagen till Folkpensioner (socialdepartementet) för budgetåret 1981/82 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 241 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag på 34 871 000 000 kr.

I motion 1980/81:426 av Rune Gustavsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att förslag skyndsamt läggs fram, innebärande en rätt till pensionstillskott för den som begärt undantagande från ATP.

I motion 1980/81:528 av Erik Larsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om ett reallöneanknutet pensionssystem.

I motion 1980/81:529 av Georg Åberg (fp) och Jens Eriksson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen hemställer om en översyn av pensionsreglerna i lagen om allmän försäkring innebärande att alla svenska medborgare tillförsäkras samma rätt att erhålla det minimibelopp som folkpension med tillägg av pensionstillskott utgör.

I motion 1980/81:708 av Gullan Lindblad (m) och Sonja Rembo (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändrade regler för hustrutillägg i enlighet med vad i motionen anförts.

I motion 1980/81:925 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen antar följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Nuvarande lydelse

Motionärernas förslag

1 kap.

6 §

Inom den allmänna försäkringen skall de beräkningar, som anges i denna lag, göras med anknytning till ett *basbelopp*.

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje månad och utgör 15 400 kronor multiplicerat med det tal, (jämförelsetal), som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under andra månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i juni 1980. Därvid skall i enlighet med föreskrifter som meddelas av regeringen för tid efter oktober 1980 förändringarna i det allmänna prisläget beräknas med bortseende från indirekta skatter, tullar, avgifter och ändringar i energipriser samt med

Inom den allmänna försäkringen skall de beräkningar, som anges i denna lag, göras med anknytning till ett *basbelopp*.

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje månad och utgör 15 400 kronor multiplicerat med det tal, (jämförelsetal), som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under andra månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i juni 1980. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

*Nuvarande lydelse**Motionärernas förslag*

tillägg för subventioner. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

Basbeloppet får ändras endast om jämförelsetalet har ändrats med minst *tre* procent sedan närmast föregående ändring av basbeloppet gjordes.

Basbeloppet får ändras endast om jämförelsetalet har ändrats med minst *två* procent sedan närmast föregående ändring av basbeloppet gjordes.

I motion 1980/81:1226 av Ella Johnsson (c) hemställs att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till en översyn av begreppet gravt hörselskada.

I motion 1980/81:1227 av Gullan Lindblad m. fl. (m) hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av kompletterande pension till dem som på grund av undantagande från ATP uppbär grundbeloppet från folkpensioneringen som enda ålderstrygghet.

I motion 1980/81:1228 av Blenda Littmarck (m) och Birgitta Rydle (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av bestämmelserna om förtida uttag av ålderspension att oreducerad sådan skall utgå senast från den månad när vederbörande återbetalat det förtida uttaget.

I motion 1980/81:1606 av Gösta Andersson m. fl. (c) hemställs att riksdagen uttalar att det sociala reformarbetet i fortsättningen inriktas på en förstärkt grundtrygghet inom det sociala trygghetssystemet.

I motion 1980/81:1619 av Tore Nilsson m. fl. (m) hemställs att riksdagen begär att regeringen tillsätter en snabbutredning om pensionsrätten för i motionen omnämnda utlandssvenskar.

I motion 1980/81:1622 av Åke Polstam (c) hemställs att riksdagen beslutar om sådan ändring i lagen om pensionstillskott att 4 § ej skall gälla änkepension till kvinna som ej lämnat samtycke till undantagande.

Utskottet*Värdesäkring av pensioner m. m.*

Fr. o. m. den 1 januari 1981 gäller ändrade bestämmelser för beräkning av basbeloppet. Från att tidigare ha beräknats på grundval av konsumentprisindex utgår beräkningarna numera från ett nettoprisindex. Därutöver skall bortses från förändringar i energipriserna. De nya beräkningsgrunderna, som fastställdes av riksdagen i december 1980, innebär mera preciserat att basbeloppet fr. o. m. januari månad 1981 utgör 15 400 kr. multiplicerat med det tal (jämförelsetal) som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under andra månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i juni

1980. Förändringarna i det allmänna prisläget skall, i enlighet med föreskrifter som meddelats av regeringen, för tid efter oktober 1980 beräknas med bortseende från indirekta skatter, tullar och avgifter medan tillägg skall göras för subventioner. Dessutom skall vid beräkningen av jämförelsetalet bortses från direkt inverkan på prisläget av ändrade energipriser. Basbeloppet skall liksom hittills ändras när jämförelsetalet har ändrats med minst tre procent sedan närmast föregående ändring av basbeloppet gjordes.

Riksdagens beslut om ändrade beräkningsgrunder fattades i enlighet med förslag i proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten, m. m. och utskottets betänkande SfU 1980/81:14 (rskr 1980/81:84).

I motion 297 hemställer Sven Aspling m. fl. att riksdagen skall besluta att basbeloppet fr. o. m. den 1 juli 1981 skall beräknas enligt de grunder som gällde före den 1 januari 1981. Ett liknande yrkande framställs i motion 925 av Lars Werner m. fl., dock utan att motionärerna anger från vilken tidpunkt en återgång till de tidigare beräkningsgrunderna för basbeloppet bör ske.

Utskottet har i det ovan nämnda betänkandet SfU 1980/81:14 utförligt behandlat såväl regeringens förslag om ändrade beräkningsgrunder för basbeloppet som motionsyrkanden från samma motionärer som ovan om oförändrade regler för beräkning av basbeloppet. Med hänvisning till ställningstagandena i detta betänkande avstyrker utskottet bifall till yrkande 1 i motion 297 och till motion 925 i motsvarande del.

För att ge kompensation för den något långsammare utvecklingen av basbeloppet enligt de nya beräkningsgrunderna läggs i budgetpropositionen fram förslag om att förmånsnivåerna inom handikappersättningen, barnpensioneringen och barntillägget från folkpensioneringen skall höjas med resp. en procentenhet fr. o. m. den 1 juli 1981. Nivåerna inom handikappersättningen föreslås således höjda till 61, 46 och 31 % av basbeloppet. De olika förmånsnivåerna som gäller för barnpension från folkpensioneringen bör enligt propositionen på motsvarande sätt höjas till 26, 31 och 41 % av basbeloppet. För pensionärer med helt barntillägg bör nivån höjas till 26 % av basbeloppet. Enligt propositionen blir kostnadsökningarna för de höjda förmånsnivåerna sammanlagt ca 19 milj. kr. per år.

I motion 297 begär Sven Aspling m. fl. – i konsekvens med förslaget i samma motion om en återgång till tidigare bestämmelser för basbeloppsberäkning – avslag på förslaget om höjda förmånsnivåer. Den budgetmässiga effekten av motionärernas förslag om ändrat basbelopp har beräknats till 260 milj. kr., från vilket belopp skall dras 19 milj. kr. som utgör effekten av ett avslag på förslaget om höjda förmånsnivåer. Motionärerna begär således att anslaget till folkpensioner skall höjas med 241 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Vid sin behandling av förslaget i proposition 1980/81:20 om ändrade regler för beräkning av basbeloppet underströk utskottet (SfU 1980/81:14) vikten

av att regeringen noga följer utvecklingen på området och lägger fram förslag till åtgärder som kompenserar ekonomiskt svaga grupper. Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet bifall till förslagen i budgetpropositionen om höjda förmånsnivåer inom handikappersättningen, barnpensioneringen och barn tillägget inom folkpensioneringen. Det sagda innebär att utskottet avstyrker bifall till yrkandena 2 och 3 i motion 297.

Lars Werner m. fl. begär i motion 925 att basbeloppet skall ändras när jämförelsetalet har ändrats med minst 2 % efter närmast föregående ändring av basbeloppet.

Riksdagen har på förslag av utskottet under en följd av år avslagit motionsyrkanden med detta innehåll (senast SfU 1979/80:13). Enligt utskottets mening bör riksdagen vidhålla sitt tidigare ställningstagande, varför utskottet avstyrker bifall till motion 925 i nu aktuell del.

I två motioner tas upp övergripande frågor om bl. a. pensionssystemets utformning.

Erik Larsson m. fl. begär i motion 528 en utredning om ett reallöneanknutet pensionssystem. Motionärerna anför bl. a. att kritik riktades mot värdesäkringen av pensionerna under 1960- och början av 1970-talet. Genom att reallönerna då steg snabbare än konsumentpriserna fick pensionärerna enligt kritikerna en långsammare standardutveckling än löntagarna. I motionen hänvisas till att pensionskommittén i sitt betänkande (SOU 1977:46) Pensionsfrågor m. m. avvisade tanken på en standardsäkring av pensionerna. Motionärerna anför att sedan pensionskommittén arbetade med denna fråga i mitten av 1970-talet har landets ekonomiska situation försämrats. De yrkesverksamma kommer enligt motionärerna att få en långsam löneutveckling och kanske även sänkt reallön under kommande år. Prisutvecklingen har på senare år ökat snabbare än reallönerna för löntagarna, varför pensionärskollektivet har varit en av de få grupper som har kunnat öka sin relativa standard samtidigt som det inte sker någon allmän ekonomisk standardökning i samhället, anför motionärerna. Dagens situation har enligt motionen lett till nya orättvisor. Motionärerna menar att stora fördelar skulle vara att vinna med att anknyta pensionerna till den standardutveckling som kommer den yrkesverksamma delen av befolkningen till del. Därmed skulle pensionärerna i en tid då reallönerna stiger få del av den allmänna standardutvecklingen. I den motsatta situationen med sänkta reallöner skulle även pensionärerna solidariskt vara med och bära ekonomiska påfrestningar. Med ett reallöneanknutet pensionssystem uppnås enligt motionen ökad rättvisa mellan olika grupper. Det blir också ett mer lättförståeligt system för att förändra pensionerna, hävdar motionärerna. Fortfarande skulle det även vara möjligt att i särskild ordning förbättra den ekonomiska standarden för de sämst ställda pensionärerna, t. ex. genom fortsatta höjningar av pensionstillskotten.

Motionsyrkanden med förslag om standardsäkring av pensionsförmånerna

har tidigare avslagits av riksdagen på förslag av utskottet. Utskottet har bl. a. hänvisat till att pensionskommittén i betänkandet (SOU 1977:46) Pensionsfrågor m. m. funnit, mot bakgrund av bl. a. de mycket omfattande kostnadsbindningar som skulle följa av en standardsäkring av pensionerna och med beaktande av nödvändigheten av andra sociala insatser, såsom sjukvården för äldre, att pensionerna inte kan automatiskt standardsäkras. Vidare har utskottet erinrat om att pensionskommitténs överväganden beträffande standardsäkringen inte hade slutbehandlats i departementet. Utskottet har dessutom i sitt senaste betänkande i frågan (SfU 1980/81:8) pekat på förslaget i proposition 1980/81:20 om ändrade beräkningsregler för basbeloppet.

Utskottet, som inte anser att det nu finns underlag för principiella uttalanden om förändring i pensionssystemets uppbyggnad, anser det dock motiverat att få belyst konsekvenserna av t. ex. reallöneanknytning av pensionerna. Detta bör med anledning av motion 528 ges regeringen till känna.

I motion 1606 av Gösta Andersson m. fl. begärs ett riksdagsuttalande om att det sociala reformarbetet i fortsättningen skall inriktas på en förstärkt grundtrygghet inom det sociala trygghetssystemet. Motionärerna menar att en inriktning av socialpolitiken efter inkomstbortfallsprincipen leder till att de svagaste grupperna i samhället blir missgynnade. Den som har en hög inkomst kan då bevara denna vid sjukdom, arbetslöshet och på alderdomen medan den som tvingas leva under sämre ekonomiska förhållanden får fortsätta med detta. Som ett motiv för den förordade satsningen på grundtrygghet inom socialpolitiken anger motionärerna att vårdarbete i hemmet är undervärderat, bl. a. eftersom ersättning vid sjukdom då utgår med endast 8 kr. per dag. Ett annat motiv är enligt motionen att ATP-systemet missgynnar kroppsarbetare och låginkomsttagare. Den förstnämnda kategorin har, anför motionärerna, i regel en lång tid i produktionen och bidrar därmed till en finansiering av ATP-systemet utöver de 30 poängar som är tillräckliga för full pension.

Frågeställningar likartade dem som tas upp i motionen har behandlats av utskottet i två av riksdagen godkända betänkanden under hösten 1980. I betänkande SfU 1980/81:7 togs upp ett motionsyrkande om att riksdagen skulle uttala sig för att fortsatt reformarbete avseende det sociala bidragssystemet skulle utgå från vissa i motionen angivna riktlinjer om ökad grundtrygghet. Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till att i motionen berörda frågor om fortsatt reformarbete och översyn av det sociala trygghetssystemet hade ingått i eller hade haft mycket nära anknytning till socialpolitiska samordningsutredningens arbete, vars förslag i betänkandet (SOU 1979:94) En allmän socialförsäkring var föremål för behandling inom regeringskansliet. Frågan om bl. a. låginkomsttagares ställning inom ATP-systemet behandlades i betänkande SfU 1980/81:8. Motioner med samma motivering som i motion 1606 avstyrktes av utskottet. Därvid erinrade

utskottet bl. a. om att pensionskommittén hade behandlat de aktuella frågorna i betänkandet (SOU 1977:46) Pensionsfrågor m. m. och att utskottet tidigare hade funnit att utredningsresultatet i detta hänseende borde kunna bli föremål för överväganden i anslutning till regeringens ställningstagande till kommitténs övriga förslag.

Bl. a. mot bakgrund av det anförda kan utskottet inte ställa sig bakom yrkandet i motion 1606 om inriktningen av det fortsatta sociala reformarbetet. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Pensionstillskott vid undantagande från ATP m. m.

Pensionärer utan ATP eller med låg ATP har utöver grundpension rätt till pensionstillskott. Dessa utgår f. n. med belopp motsvarande för ålderspensionär 41 % och för folkpensionär med hel förtidspension 82 % av basbeloppet. Pensionstillskotten höjs den 1 juli 1981 med 4 % av basbeloppet för ålderspensionär och med 8 % av basbeloppet för förtidspensionär till 45 % resp. 90 % av basbeloppet. Därmed har det år 1974 beslutade programmet för årliga standardförbättringar av folkpensionsförmånerna fullföljts. I propositionen uppger departementschefen att hon har för avsikt att senare återkomma med förslag om förbättring av pensionstillskotten fr. o. m. den 1 juli 1982.

Försäkrad kan anmäla undantagande från ATP såvitt avser inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Ett undantagande kan medföra att pensionstillskotten helt eller delvis reduceras. Vid bedömningen av rätten till pensionstillskott skall nämligen hänsyn tas till den ATP som skulle ha utgått om undantagande inte hade skett.

Vid bedömningen av änkas rätt till pensionstillskott beaktas inte bara faktiskt utgående änkepension från ATP utan även sådan änkepension som skulle ha utgått om den avlidne maken inte hade omfattats av undantagande från ATP. Denna inverkan av änkepension tar sikte inte enbart på pensionstillskott till änkepension. Också för pensionstillskott till ålders- eller förtidspension som uppbärs av änkan har sådan beräknad tilläggspension i form av änkepension betydelse. Detta medför att, när änkan uppnår den allmänna pensionsåldern och änkepension från folkpensioneringen avlöses av ålderspension från folkpensioneringen, hennes rätt till pensionstillskott alltså kommer att påverkas av den änkepension som skulle ha kunnat utgå om den avlidne maken inte hade omfattats av ett undantagande. Ytterligare en konsekvens av regelsystemet är följande. Så länge båda makarna är i livet beviljas vardera av dem ålderspension från folkpensioneringen. Till kvinnan utges fullt pensionstillskott medan mannen på grund av att han har varit undantagen från ATP inte får något sådant. När mannen avlider har kvinnan förlorat det pensionstillskott som tidigare har utgetts till hennes ålderspension. Detta har då nämligen avräknats mot den änkepension från ATP som

skulle ha utbetalats om undantagande inte hade gällt för den avlidne mannen.

Försäkringsöverdomstolen har emellertid i dom den 18 mars 1980 prövat ett av de ovan behandlade problemen. I målet var fråga om en gift kvinna som uppbar ålderspension med fullt pensionstillskott och vars make, som omfattats av undantagande från ATP, avled. I samband därmed omräknade försäkringskassan kvinnans ålderspension bl. a. på sådant sätt att pensions- tillskott inte längre skulle utgå med hänsyn till den änkepension som skulle ha utbetalats om maken inte hade varit omfattad av undantagande. Besvär över detta beslut lämnades utan bifall av försäkringsrätten för Norra Sverige. Försäkringsöverdomstolen fann emellertid – efter besvär – kvinnan vara berättigad till pensionstillskott till ålderspensionen även efter mannens död. I motiveringen till domen hänvisade domstolen till att det enligt 16 kap. 1 § lagen om allmän försäkring krävs att den som önskar komma i åtnjutande av pension skall ansöka om det hos försäkringskassan. I målet hade kvinnan inte gjort någon ansökan om änkepension. Vid sådant förhållande skulle storleken av den tilläggspension i form av änkepension som kvinnan skulle haft rätt att uppbära, om hon ansökt om det och undantagande från tilläggspensioneringen inte hade gällt, inte påverka pensionstillskottet till hennes folkpension i form av ålderspension.

I en rad motioner tas upp frågor om rätten till pensionstillskott vid undantagande från ATP. Motionärerna begär i huvudsak förslag i två hänseenden. Dels begärs en mera generell rätt till pensionstillskott vid undantagande, dels begärs en lösning i frågan om änkas rätt till pensions- tillskott vid makes undantagande. De båda nämnda frågeställningarna tas upp i motion 426 av Rune Gustavsson m. fl. Motionärerna vill att förslag skyndsamt läggs fram, innebärande en rätt till pensionstillskott för den som har begärt undantagande från ATP.

Också i motion 1227 av Gullan Lindblad m. fl. berörs bägge frågorna. Beträffande änkas rätt till pensionstillskott vid makes undantagande förutsätter dock motionärerna att pensionskommittén, som prövar denna fråga, inom kort föreslår en godtagbar lösning. När det gäller den mera generella rätten till pensionstillskott vid undantagande hänvisar motionärer- na bl. a. till de ändrade bestämmelserna för beräkning av basbeloppet. Den därigenom på sikt något långsammare utvecklingen av pensionerna innebär enligt motionärerna "ytterligare sten på börda" för den som *endast* har grundpensionen från folkpensioneringen som ålderstrygghet. Motionärerna pekar också på att de som har rätt till pensionstillskott har utlovats ytterligare höjning av tillskottsnivån även för tiden efter den 1 juli 1981. I motionen framhålls att några utfästelser inte har gjorts för dem som på grund av undantagande från ATP har förlorat rätten till pensionstillskott, trots att somliga av dem har en besvärlig försörjningssituation. Motionärerna hänvisar vidare till de svårigheter att finna en rättvis lösning på problemet som pensionskommittén redovisade i sitt betänkande (SOU 1977:46)

Pensionsfrågor m. m. Trots att kommitténs resonemang i viss del är obestridligt finns det ändå skäl att stödja dem som på grund av sitt undantagande endast uppbär grundpensionen, menar motionärerna. Detta torde enligt motionärerna visserligen komma att innebära inkomstprövning för dem som är berörda för att undvika orättvisa följder i relation till dem som har betalat sina avgifter till ATP. En utredning om vilka kostnader det skulle medföra att stödja dem som genom undantagande från ATP har kommit i en prekär ekonomisk situation bör enligt motionärernas mening snabbt kunna genomföras på departementsnivå. Motionärerna förutsätter att finansiering kan ske genom omfördelning av medel.

I motion 529 av Georg Åberg och Jens Eriksson begärs en översyn av bestämmelserna i syfte att tillförsäkra alla svenska medborgare rätt att, oavsett undantagande från ATP, erhålla det minimibelopp som folkpension med tillägg av pensionstillskott utgör.

Motionärerna i motion 247. Bengt Kindbom och Tage Sundkvist, vill att regeringen snarast lägger fram förslag till ändring av lagen om pensionstillskott som innebär att vid beviljande av pensionstillskott till ålderspension för änka skall bortses från makes undantagande från ATP. I motion 1622 av Åke Polstam hemställs om beslut av samma innebörd såvitt avser änkepension till kvinna som inte har lämnat samtycke till makens undantagande.

Utskottet har tidigare (SfU 1978/79:17 och 1979/80:13) behandlat motionsyrkanden med samma syfte som de nu aktuella. Därvid har utskottet i frågan om en mera generell rätt till pensionstillskott vid undantagande från ATP hänvisat till att pensionskommittén i betänkandet (SOU 1977:46) Pensionsfrågor m. m. bl. a. lagt fram förslag om att möjligheten att anmäla undantagande från ATP skall slopas och att kommittén i det sammanhanget prövat frågan om rätten till pensionstillskott vid undantagande. Utskottet har ansett att beredningen inom regeringskansliet av pensionskommitténs förslag borde avvaktas innan ställning tas till yrkanden om pensionstillskott till dem som begärt undantagande från ATP. Beträffande änkors rätt till pensionstillskott har utskottet erinrat om att frågan härom har överlämnats till pensionskommittén för prövning. På förslag av utskottet har riksdagen avslagit motionsyrkanden med ovan nämnd innebörd.

I lagrådsremiss om förenklade regler för socialförsäkringsavgifter, m. m. föreslås att möjligheten att begära undantagande från ATP avskaffas. De som är födda år 1923 eller tidigare och som har ett gällande undantagande från ATP skall dock enligt förslaget också i fortsättningen ha möjlighet att stå utanför försäkringen om de så önskar. – En proposition på grundval av lagrådsremissen har aviserats till den 30 mars 1981.

I sammanhanget kan även nämnas att pensionskommittén enligt uppgift i kommittéberättelsen har för avsikt att avlämna sitt slutbetänkande i början av år 1981.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sina tidigare ställningstaganden

och avvakta pågående berednings- och utredningsarbete. Motionerna 247, 426, 529, 1227 och 1622 avstyrks således.

I motion 1619 begär Tore Nilsson m. fl. att regeringen skall tillsätta en snabbutredning som syftar till att ge vissa utlandssvenskar en tillskottspension. Motionärerna anför att det i dag finns svenskar som har haft anställningar utomlands och som vid hemkomsten till Sverige inte kan erhålla annan pension än folkpensionen. Ur rättvisesynpunkt är det enligt motionärerna angeläget att sådana personer, t. ex. äldre missionärer, kan erhålla en kompensation.

Utskottet vill erinra om att svenska medborgare som inflyttar från utlandet och bosätter sig i Sverige i princip genast i och med bosättningen blir berättigade till folkpension och pensionstillskott. Enligt utskottets mening är det med hänsyn bl. a. till de avgränsningsproblem som kan uppkomma inte möjligt att tillmötesgå yrkandet i motion 1619.

Förtida uttag av ålderspension

Ålderspension från folkpensioneringen och ATP kan tas ut som hel eller halv pension fr. o. m. den månad då försäkrad fyller 60 år. Pensionen minskas därvid med 0,5 % för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad då försäkrad fyller 65 år. Uttag av ålderspension kan också skjutas upp till 70 års ålder. Påslagsfaktorn vid uppskjutet uttag är 0,6 %. Uttag av ålderspension kan återkallas med verkan från nästa månadsskifte.

Reduktionen av pensionen vid förtida uttag är liksom ökningen vid uppskjutet uttag livsvarig och bygger i huvudsak på försäkringsmatematiska beräkningsgrunder. Principen är att värdet av de sammanlagda pensionsbelopp som den försäkrade uppbär i sin livstid skall bli detsamma oberoende av när han börjar ta ut sin pension under förutsättning att han har en för befolkningen genomsnittlig livslängd.

Motionärerna i motion 1228, Blenda Littmarck och Birgitta Rydle, begär förslag till sådan ändring av bestämmelserna om förtida uttag av ålderspension att oreducerad pension skall kunna utgå senast från den månad då den försäkrade har återbetalat det förtida uttaget. De vänder sig mot att reduktionen av pensionen vid förtida uttag är livsvarig och menar att reduktionen bör upphöra och full pension utgå när pensionstagaren uppnår en situation som innebär att han totalt sett har uppburit samma pensionsbelopp (bortsett från pensionsförändringar och inflationseffekter) som en jämnårig pensionär som inte har gjort förtida uttag. I motionen anføres att frågan rör en liten grupp pensionärer som ofta befinner sig i små ekonomiska omständigheter. Utgiften för statsverket för att tillgodose denna grupp skulle enligt motionärerna bli ytterst begränsad.

När utskottet senast behandlade frågan i sitt av riksdagen godkända

betänkande SfU 1976/77:24 erinrade utskottet om att riksdagen tidigare på förslag av utskottet hade avstyrkt bifall till motionsyrkanden som inneburit avsteg från principen att reduktionsfaktorn vid förtida uttag skall vara livsvarig. Utskottet hade därvid bl. a. åberopat att en försäkrad genom det regelsystem för ökad rörlighet i pensionssystemet som gäller fr. o. m. den 1 juli 1976 har möjlighet att när som helst återkalla eller uppskjuta uttag av såväl hel som halv ålderspension och därigenom anpassa pensionens storlek efter det egna behovet vid varje särskild tidpunkt.

Enligt utskottets mening i ovannämnda betänkande var det angeläget att reglerna om förtida uttag, som bygger på en schablon, är någorlunda lättillämpade. Ett bifall till yrkanden om ändrade regler kunde enligt utskottet innebära en ökad belastning på försäkringens administration. Utskottet avstyrkte på grund härav bifall bl. a. till ett motionsyrkande med samma innebörd som det nu aktuella.

Utskottet anser av ovan angivna skäl att riksdagen bör vidhålla sitt tidigare ställningstagande i frågan. Yrkandet i motion 1228 avstyrks således.

Hustrutillägg

Hustrutillägg utgår till hustrun till den som uppbär folkpension i form av ålderspension eller förtidspension om hustrun har fyllt 60 år och själv inte uppbär sådan folkpension och makarna har varit gifta i minst fem år. Hustrutillägg utgår till dess hustrun fyller 65 år.

Hustrutillägget är inkomstprövat och minskas med de inkomster som hustrun och maken har vid sidan av folkpensionen och eventuellt pensions-tillskott. Inkomstprövningsreglerna, som är desamma som dem som gäller för kommunalt bostadstillägg, innebär i huvudsak att om sidoinkomsten överstiger 1 500 kr. för gift pensionsberättigad (3 000 kr. för makar tillsammans) sker minskning med en tredjedel av inkomsten därutöver. För ensamstående är motsvarande gränsbelopp 2 000 kr. Beloppen sänks fr. o. m. den 1 juli 1981 till 750 kr. för gift (1 500 kr. för makar tillsammans) och till 1 000 kr. för övriga. Föreligger rätt till såväl hustrutillägg som kommunalt bostadstillägg minskas vid inkomstprövningen först bostadstillägget och därefter hustrutillägget.

I motion 708 pekar Gullan Lindblad och Sonja Rembo på att bestämmelserna om hustrutillägg kan leda till att ett hustrutillägg om ca 1 000 kr. per år kan utgå när makarnas gemensamma bruttoinkomst är ca 150 000 kr. per år. Motionärerna menar att detta knappast är rimligt i en tid med mycket begränsade ekonomiska resurser och att ekonomiskt stöd i första hand bör ges till de mest inkomstsvaga grupperna i samhället. Enligt motionärerna bör kretsen bidragsberättigade minskas, förslagsvis genom att ett inkomsttak införs vid beräkningen av hustrutillägg. De begär förslag till ändrade regler för hustrutillägg i enlighet härmed.

Såsom också framgår av motionen har socialpolitiska samordningsutred-

ningen i sitt betänkande (SOU 1979:94) En allmän socialförsäkring gjort den bedömningen att hustrutillägget i viss mån har spelat ut sin roll och att det förefaller som om hustrutillägget inte längre behövs som en särskild bidragsform. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i regeringskansliet.

Pensionskommitténs pågående utredningsarbete om efterlevandepensioneringens framtida utformning innefattar även en översyn av hustrutillägget och överväganden om denna förmåns ställning i fortsättningen. Ett betänkande rörande bl. a. dessa frågor har aviserats till i början av år 1981.

Även om det kan finnas fog för motionärernas uppfattning att gällande bestämmelser för beräkning av hustrutillägg kan medföra mindre tillfredsställande konsekvenser bör emellertid enligt utskottets mening resultaten av pågående berednings- och utredningsarbete avvaktas. Dessförinnan är utskottet inte berett att tillstyrka bifall till motion 708.

Begreppet gravt hörselskadad inom handikappersättningen

Handikappersättning kan f. n. utgå med 60, 45 eller 30 % av basbeloppet per år alltefter omständigheterna i det enskilda fallet och tillkommer försäkrad som fyllt 16 år och som, innan han fyllt 65 år, för avsevärd tid fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han antingen i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan eller – för att kunna förvärvsarbeta – behöver fortlöpande hjälp av annan eller eljest till följd av handikappet får vidkännas betydande merutgifter. Ersättningen till blind utgör för tid före den månad då hel ålderspension eller hel förtidspension börjar utgå 60 % av basbeloppet per år. Därefter utgår 30 % av basbeloppet om stödbehovet i det särskilda fallet inte ger anledning till högre ersättning. Även den som är döv eller gravt hörselskadad har en ovillkorlig rätt till handikappersättning med 30 % av basbeloppet. Såsom gravt hörselskadad anses den som med hörapparat saknar möjlighet eller har stora svårigheter att uppfatta tal.

I motion 1226 begär Ella Johnsson en översyn av begreppet gravt hörselskadad. Hon anför att behovet av hörapparat och effekten av den som värdemätare vid bedömning av rätt till handikappersättning kan ge mindre rättvisande resultat eftersom många gravt hörselskadade, t. ex. på grund av diskantdövhet, aldrig blir hjälpta med en hörapparat. Ett audiogram måste exempelvis, menar motionären, vara mera tillförlitligt vid denna bedömning.

Utskottet har tidigare tagit ställning till motionsyrkanden med samma innebörd som det nu aktuella (SfU 1978/79:17 och 1980/81:10). Därvid har utskottet hänvisat till att riksförsäkringsverket kommer att behandla frågan om begreppet gravt hörselskadad. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer frågan att tas upp i anslutning till verkets redovisning av regeringens uppdrag

den 27 april 1978 att utreda frågan om skäligen merutgifter inom ramen för handikappersättningen. Resultatet av utredningsarbetet kommer enligt uppgift att föreligga under våren 1981. Någon åtgärd med anledning av motion 1226 är därför enligt utskottets mening inte påkallad.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ändrade regler för beräkning av basbeloppet*
att riksdagen avslår motion 1980/81:297 yrkande 1 och motion 1980/81:925 i motsvarande del,
2. beträffande *ersättningsnivån för handikappersättning m. m.*
att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1980/81:297 yrkande 2 antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. beträffande *anslaget*
att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1980/81:297 yrkande 3 till *Folkpensioner* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 34 630 000 000 kr.,
4. beträffande *basbeloppets ändring*
att riksdagen avslår motion 1980/81:925 i motsvarande del,
5. beträffande *reallöneanknutet pensionssystem*
att riksdagen med anledning av motion 1980/81:528 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
6. beträffande *det sociala reformarbetet*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1606,
7. beträffande *pensionstillskott vid undantagande från ATP*
att riksdagen avslår motionerna 1980/81:247, 1980/81:426, 1980/81:529, 1980/81:1227 och 1980/81:1622,
8. beträffande *tillskottspension till vissa utlandssvenskar*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1619,
9. beträffande *förtida uttag av ålderspension*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1228,
10. beträffande *hustrutillägg*
att riksdagen avslår motion 1980/81:708,
11. beträffande *begreppet gravt hörselskadad*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1226.

2. Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension. Regeringen har under punkt B 6 (s. 59–60) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de i propositionen förordade höjningarna av hyresgränserna för kommunalt bostadstillägg till folkpension,

2. till Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 1 390 000 000 kr.

Motion

I motion 1980/81:1627 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen beträffande inkomstprövningsreglerna i KBT-systemet beslutar upphäva riksdagens tidigare beslut om lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension (SFS 1980:1037),

2. att riksdagen beträffande statsbidragsreglerna för kommunalt bostadstillägg beslutar uttala att statsbidraget skall vara 43 % även fr. o. m. budgetåret 1981/82.

3. att riksdagen beträffande anslag beslutar att till Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension för budgetåret 1981/82 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 250 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag.

Utskottet

Fr. o. m. den 1 januari 1980 utgår statsbidrag till kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg till folkpension. Statsbidrag utgår under förutsättning att kommunen före avdrag på grund av inkomst täcker minst 80 % av bostadskostnaden upp till 750 kr. per månad för ogift och 850 kr. per månad för makar. Statsbidrag utgår med 43 % av kommunens kostnader för bostadstillägg upp till nämnda bostadskostnader per månad.

I konsekvens med vad som har föreslagits i budgetpropositionen, bil. 16, av chefen för bostadsdepartementet beträffande hyresgränserna för statskommunala bostadsbidrag förordar chefen för socialdepartementet att bostadskostnadsgränserna för statsbidrag till kommunala bostadstillägg justeras upp till 800 kr. per månad för ensamstående och till 950 kr. per månad för makar fr. o. m. den 1 januari 1982. Höjningen kommer inte att påverka statsbidragsgivningen för budgetåret 1981/82.

Utskottet har inget att erinra mot de föreslagna höjningarna av hyresgränserna för kommunalt bostadstillägg.

På grundval av förslag i proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten, m. m. och utskottets betänkande SfU 1980/81:14 har riksdagen i december 1980 beslutat att inkomstprövningsreglerna för hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg fr. o. m. den 1 juli 1981 skall ändras så att gränsen för inkomst utöver folkpension och pensionstillskott sänks från 2 000 kr. till 1 000 kr. för ensamstående och från 1 500 kr. till 750 kr. för var och en av makar. För att den beräknade besparingen av förslaget på ca 180 milj. kr. per år i sin helhet skulle tillföras statsbudgeten beslöt riksdagen samtidigt att procentsatsen för statsbidraget till kommunalt bostadstillägg skall sänkas från 43 % till 38 % fr. o. m. den 1 juli 1981.

Motionärerna i motion 1627, Lars Werner m. fl., vill bibehålla nu gällande bestämmelser för inkomstprövning och statsbidrag även efter den 1 juli 1981. De begär därför att riksdagen dels skall besluta upphäva sitt tidigare beslut om sänkta gränsbelopp vid inkomstprövningen, dels skall uttala att statsbidraget skall utgöra 43 % även fr. o. m. budgetåret 1981/82. Kostnaderna för dessa förslag beräknas i motionen uppgå till 250 milj. kr. och motionärerna anser att riksdagen bör höja anslaget till bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension med motsvarande belopp.

Som framgår ovan har riksdagen nyligen fattat beslut i frågorna om inkomstprövningsreglerna och statsbidragsnivån inom det kommunala bostadstilläggsystemet. Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sitt tidigare ställningstagande och avstyrker bifall till motion 1627.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande höjda hyresgränser*
att riksdagen godkänner de i propositionen förordade höjningarna av hyresgränserna för kommunalt bostadstillägg till folkpension,
2. *beträffande inkomstprövningsreglerna*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1627 yrkande 1,
3. *beträffande statsbidragsreglerna*
att riksdagen avslår motion 1980/81:1627 yrkande 2,
4. *beträffande anslaget*
att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1980/81:1627 yrkande 3 till *Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 1 390 000 000 kr.

- 3. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar.** Utskottet tillstyrker regeringens under punkt B 7 (s. 61–62) framlagda förslag och hemställer
att riksdagen till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.

Stockholm den 19 mars 1981

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Maj Pehrsson (c), Doris Håvik (s), Allan Åkerlind (m), Börje Nilsson (s), Gösta Andersson (c), Ralf Lindström (s), Gullan Lindblad (m), Lars-Åke Larsson (s), Martin Segerstedt (s), Siri Häggmark (m), Arne Andersson i Gustafs (c), Nils-Olof Gustafsson (s), Åke Persson (fp) och Per-Ola Eriksson (c).

Reservationer

1. Ändrade regler för beräkning av basbeloppet (punkten 1 mom. 1)

Sven Aspling, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Lars-Åke Larsson, Martin Segerstedt och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "motsvarande del." bort ha följande lydelse:

I en reservation till utskottets betänkande SfU 1980/81:14 lämnade de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet en utförlig redovisning av sina ställningstaganden gentemot en ändrad beräkning av basbeloppet. Med hänvisning till innehållet i denna reservation och motion 297 anser utskottet att de ändrade beräkningsgrunderna för basbeloppet medför en urholkning av det sociala trygghetssystemet som inte kan accepteras. Basbeloppet bör därför, med bifall till yrkande 1 i motion 297, fr. o. m. den 1 juli 1981 beräknas enligt de grunder som gällde före den 1 januari 1981. Motion 925 i motsvarande del får därmed anses tillgodosedd.

dels att utskottet under punkten 1 moment 1 bort hemställa

1. beträffande *ändrade regler för beräkning av basbeloppet* att riksdagen med bifall till motion 1980/81:297 yrkande 1 och med anledning av motion 1980/81:925 i motsvarande del antar följande såsom *Reservanternas förslag* betecknade lagförslag:

Nuvarande lydelse

Reservanternas förslag

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angivna lydelse.

1 kap.

6 §

Inom den allmänna försäkringen skall de beräkningar, som anges i denna lag, göras med anknytning till ett *basbelopp*.

Nuvarande lydelse

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje månad och utgör 15 400 kronor multiplicerat med det tal, (jämförelsetal), som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under andra månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i juni 1980. Därvid skall i enlighet med föreskrifter som meddelas av regeringen för tid efter oktober 1980 förändringarna i det allmänna prisläget beräknas med bortseende från indirekta skatter, tullar, avgifter och ändringar i energipriser samt med tillägg för subventioner. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

Basbeloppet får ändras endast om jämförelsetalet har ändrats med minst tre procent sedan närmast föregående ändring av basbeloppet gjordes.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981 och skall tillämpas första gången vid fastställande av basbeloppet för juli månad 1981.

2. Ersättningsnivån för handikappersättning m. m. (punkten 1 mom. 2 och 3)

Sven Aspling, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Lars-Åke Larsson, Martin Segerstedt och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anser – under förutsättning av bifall till reservation 1 –

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "Vid sin" och på s. 7 slutar med "motion 297." bort ha följande lydelse:

Den i budgetpropositionen föreslagna uppräknings av förmånsnivåerna inom handikappersättningen, barnpensioneringen och barntillägget från folkpensioneringen fr. o. m. den 1 juli 1981 har som nämnts tillkommit för att ge en kompensation för den långsammare utvecklingen av basbeloppet. Förslaget innebär i praktiken enligt utskottets uppfattning endast en temporär kompensation för högst ca två år, varvid bör beaktas att en viss urholkning av förmånerna ägt rum redan under första halvåret 1981. Skall kompensation ges även fortsättningsvis krävs ytterligare höjningar av ersättningsnivåerna. Den valda metoden för uppräkning medför vidare att kompensationen blir relativt större för dem som har en lägre ersättningsnivå (t. ex. handikappersättning med 30 %) än för dem som har en högre sådan

Reservanternas förslag

Basbeloppet fastställs av regeringen för varje månad och utgör 15 400 kronor multiplicerat med det tal, (jämförelsetal), som anger förhållandet mellan det allmänna prisläget under andra månaden före den som basbeloppet avser och prisläget i juni 1980. Förändringarna i det allmänna prisläget skall därvid beräknas på grundval av konsumentprisindex. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

nivå (t. ex. handikappersättning med 60 %). Utskottet har emellertid ovan (reservation 1) förordat att basbeloppet åter skall beräknas på grundval av konsumentprisindex fr. o. m. den 1 juli 1981. Den föreslagna uppräkningsen av de nämnda förmånsbeloppen kan därmed undvikas. Med det anförda och med bifall till yrkande 2 i motion 297 avstyrker utskottet förslaget i propositionen om höjda förmånsnivåer.

Utskottets ovan nämnda förslag samt förslaget om en återgång till tidigare beräkningsgrunder för basbeloppet medför, såsom framgår av yrkande 3 i motion 297, att anslaget till folkpensioner för budgetåret 1981/82 bör höjas med 241 milj. kr. utöver regeringens förslag.

dels att utskottet under punkten 1 momenten 2 och 3 bort hemställa

2. beträffande *ersättningsnivån för handikappersättning m. m.* att riksdagen med bifall till motion 1980/81:297 yrkande 2 avslår det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
3. beträffande *anslaget* att riksdagen med bifall till motion 1980/81:297 yrkande 3 och med anledning av propositionen till *Folkpensioner* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 34 871 000 000 kr.

3. Reallöneanknutet pensionssystem (punkten 1 mom. 5)

Sven Aspling, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Lars-Åke Larsson, Martin Segerstedt och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Utskottet, som" och slutar med "till känna." bort ha följande lydelse:

Pensionskommittén har i sitt betänkande år 1977 ingående belyst frågan om standardsäkring av pensionsförmånerna. Det bör framhållas att kommittén grundade sitt ställningstagande på beräkningar som utgick från tämligen blygsamma antaganden om realinkomstökningar, nämligen 1, 2 resp. 3 % per år. Med en inflation om 5 % per år fr. o. m. år 1977 och en realinkomstökning på 1 % per år skulle enligt kommitténs beräkningar folkpensionsutbetalningarna öka redan första året – 1977 – med 200 milj. kr. och ATP-utbetalningarna med 100 milj. kr. Ökningen skulle år 1985 vid dessa antaganden uppgå till ca 3 miljarder kr. för folkpensionerna och ca 2,5 miljarder kr. för ATP.

Utskottet har tidigare främst prövat frågan om standardsäkring av pensionsförmånerna på grundval av motionsyrkanden om att pensionärerna har ansetts missgynnade av gällande bestämmelser och inte kunnat få del av de aktivas standardökning. Den nu aktuella motionen 528 tar i stället i huvudsak sikte på att pensionärerna skall följa de aktiva under en period då standardökningen har avtagit eller vänts till en nedgång. Mot bakgrund av att värdesäkringen av pensionerna redan har urholkats med de ändrade

beräkningsgrunderna för basbeloppet och med hänvisning till att frågan redan har utretts av pensionskommittén kan utskottet inte medverka till en översyn med den inriktning som motionärerna åsyftar. Utskottet vill också peka på de omfattande kostnadsökningar som blir fallet om ett reallöneanknutet pensionssystem också skulle få gälla vid stigande reallöner. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 528.

dels att utskottet under punkten 1 moment 5 bort hemställa

5. beträffande *reallöneanknutet pensionssystem* att riksdagen avslår motion 1980/81:528.

4. Det sociala reformarbetet (punkten 1 mom. 6)

Maj Pehrsson, Gösta Andersson, Arne Andersson i Gustafs och Per-Ola Eriksson (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Bl. a. mot" och slutar med "till motionen." bort ha följande lydelse:

Såsom har anförts i motion 1606 har det sociala trygghetssystemet genom åren byggts upp utifrån skilda principer. I början inriktades reformarbetet på att tillgodose behoven av grundtrygghet medan senare reformer som t. ex. sjukpenningförsäkringen och ATP-systemet har utformats efter inkomstbortfallsprincipen. Denna princip innebär i huvudsak att de som redan har en hög inkomst bibehåller denna standard vid bl. a. sjukdom och på ålderdomen. De som emellertid av skilda skäl saknar möjligheter till ett avlönat arbete eller har en låg inkomst får i nämnda fall även fortsättningsvis leva under sämre ekonomiska förhållanden. Utskottet delar motionärernas uppfattning att en inriktning av socialpolitiken efter inkomstbortfallsprincipen kan leda till att redan svaga grupper i samhället missgynnas.

I reservation till utskottets betänkande SfU 1980/81:7 om det sociala bidragssystemet konstaterade centerpartiets ledamöter i utskottet att socialpolitiska samordningsutredningens förslag utgör en vidareutveckling av nu gällande principer för socialförsäkringssystemet. Inför behandlingen inom regeringskansliet av utredningens förslag, borde, ansåg reservanterna bl. a., ytterligare överväganden ske i syfte att förstärka inslagen av grundtrygghet i det svenska socialförsäkringssystemet.

Mot bakgrund av det anförda och på av motionärerna i motion 1606 angivna skäl anser utskottet i likhet med motionärerna att det sociala reformarbetet i fortsättningen bör inriktas på en förstärkt grundtrygghet inom det sociala trygghetssystemet. Utskottet föreslår därför att riksdagen med bifall till motionen gör ett uttalande av denna innebörd.

dels att utskottet under punkten 1 moment 6 bort hemställa

6. beträffande *det sociala reformarbetet* att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1606 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. Pensionstillskott vid undantagande från ATP (punkten 1 mom. 7)

Maj Pehrsson (c), Allan Åkerlind (m), Gösta Andersson (c), Gullan Lindblad (m), Siri Häggmark (m), Arne Andersson i Gustafs (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar med "Utskottet anser" och på s. 12 slutar med "avstyrks således." bort ha följande lydelse:

Gällande bestämmelser om avräkning av pensionstillskott mot den ATP som skulle ha utgått om undantagande inte skett kan få den konsekvensen att en ålderspensionär som enda pension kan komma att uppbära grundbeloppet inom folkpensioneringen. Enligt utskottets mening talar flera omständigheter för att man inom pensionstillskottssystemets ram bör stödja dem som inte kan uppbära den för andra försäkrade garanterade miniminivån, som utgörs av grundpension jämte pensionstillskott. Sålunda hade de som vid tilläggs-pensioneringens uppbyggnadsskede anmälde undantagande från ATP inte möjlighet att förutse pensionstillskottens införande år 1969 och vad som skulle bli följden av bestämmelserna härom. Vidare kan pensionstillskotten inte ses som en förmån inom ATP-systemet utan får i princip anses vara en skattefinansierad låginkomstutryllnad och standardsäkring. Härtill kommer att de flesta som uppbär pensionstillskott inte direkt har bidragit till finansieringen av ATP. Taxeringsbestämmelserna har också medfört att företagare, som har begärt undantagande från ATP, under sina aktiva år har betalat högre stats- och kommunalskatt än den som med samma bruttoinkomst av jordbruk eller rörelse har varit ansluten till ATP genom att ATP-avgiften hela tiden har varit avdragsgill vid inkomsttaxeringen och därmed sänkt underlaget för beräkning av skatten.

Frågan om änkas rätt till pensionstillskott vid makes undantagande från ATP är f. n. föremål för överväganden inom pensionskommittén. Såvitt gäller denna fråga vill utskottet särskilt framhålla att det är synnerligen otillfredsställande att mannens villkor inom pensionssystemet i dessa fall tillåts påverka kvinnans pensionsvillkor.

Mot denna bakgrund och med beaktande också av att regeringen i lagrådsremiss har föreslagit att möjligheten att anmäla undantagande från ATP skall avskaffas, anser utskottet att riksdagen snarast bör föreläggas förslag om rätt till pensionstillskott vid undantagande från ATP. Det anförda bör med anledning av motionerna 247, 426, 529, 1227 och 1622 ges regeringen till känna.

dels att utskottet under punkten 1 moment 7 bort hemställa

7. beträffande *pensionstillskott vid undantagande från ATP* att riksdagen med anledning av motionerna 1980/81:247, 1980/81:426, 1980/81:529, 1980/81:1227 och 1980/81:1622 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Särskilt yttrande

Kommunalt bostadstillägg till folkpension

Sven Aspling, Doris Håvik, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Lars-Åke Larsson, Martin Segerstedt och Nils-Olof Gustafsson (alla s) anför:

I motion 1980/81:75, som väcktes med anledning av proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten, m. m., motsatte vi oss förslaget om att inkomstprövningsgränserna för kommunalt bostadstillägg skulle sänkas. Vi ansåg vidare att procentsatsen för statsbidraget till kommunalt bostadstillägg borde bibehållas vid 43 % och inte, som föreslogs, ändras till 38 %. I reservation till utskottets betänkande i frågan (SfU 1980/81:14) pekade vi bl. a. på att den föreslagna ändringen i statsbidragsreglerna för kommunalt bostadstillägg hade samband med aviserade förslag inom det statskommunala bostadsbidragssystemet. Enligt vår principiella uppfattning borde man avvakta förslag på sistnämnda område för att få till stånd en erforderlig samordning. Såvitt gällde behandlingen av propositionens förslag menade vi att man i avvaktan på resultatet av det utredningsarbete om samordning av bostadsstöden som pågår inom bostadsbidragskommittén inte borde ändra vare sig inkomstprövningsreglerna eller statsbidragsgränsen. Riksdagen biföll emellertid förslagen i propositionen (rskr 1980/81:84).

Eftersom riksdagen inte följde det förslag vi då förordade utgår vi från att de förslag som framfördes i vår motion och reservation ändå beaktas vid prövningen av bostadsbidragskommitténs i år väntade förslag.

